

Uusia linjauksia aikuis- koulutukseen ja aikuisopiskeluun

Vuosituhanne vaihtumisesta on selvitty kunnialla. Tietokoneet eivät vil-
liintyneet, eivätkä niitten käyttäjätäkään; monet kyllästyivät juhlintaan, en-
nen kuin olivat aloittaneetkaan. Valtioneuvosto työskenteli ”vanhan ja uuden
joulun” välillä ja hyväksyi 29.12. koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuun-
nitelman vuosiksi 1999-2004. Sen perussanomana on koko väestön sivistys- ja
osaamistason nostaminen ja koulutuksen perusturvan takaaminen jokaiselle. Pe-
rusturvaan kuuluu myös koulutuksen maksuttomuus – kuinka pitkälle? Suun-
nitelma painottaa suvaitsevaisuus- ja ihmisoikeuskasvatusta, jotka ovatkin suuri
tehtävä koko aikuiskoulutusjärjestelmälle. Nuorten ja lasten asenteet vasta muo-
vautuvat ja niiden suuntaa voi ohjailla, aikuisten asenteita joutuu usein muut-
tamaan. Sairaan parantaminen on huomattavasti vaikeampaa kuin terveen! Kou-
lutuksesta syrjäytyneiden vetämisestä koulutuksen piriin ja aikuisten motivoin-
nista lisäkoulutuksen hankintaan kannetaan myös huolta.

Kaikkiaan ammatilliseen ja yleissivistävään aikuiskoulutukseen varataan 105000
vuosipaikkaa eli säilytetään aiemmin määritelty taso. Aikuiskoulutuspolitiikalle
asetetaan kova haaste rakentaa omaehtoisesta koulutuksesta, henkilöstökoulu-
tuksesta ja työvoimakoulutuksesta integroitu ja toimiva kokonaisuus, jonka avulla
kyetään pitämään yllä ja kehittämään osaamista muuttuvan työelämän tarpei-
siin. Erityisesti suunnitelma korostaa ammatillisen joustavuuden ja liikkuvuu-
den tarvetta.

Suunnitelma nostaa ansiokkaasti esiin tarpeen, johon on reagoitu vain
Satunnaisesti. Eläkeläisikäluokkien kasvaessa ja eliniän pidentyessä seniori-
kansalaisten selviytymiseen ilman laitoshoidtoa tulee kiinnittää vakavasti huo-
miota. Muutokset ympäristössä tapahtuvat niin nopeasti, että viimeisiin työ-
vuosiinsa asti aktiivinen ja uudistumaan pyrkivä ihminenkin menettää helposti
otteensa arkipäivän ongelmista selviämiseen ilman kansalaistaitojensa päivittä-
mistä. Hyvä esimerkki on ikäihmisten innostus tietotekniikan opiskeluun. Ei
mene kovinkaan pitkää aikaa, kun kerran hyllytetyistä kansalaisista tulee arvaa-
mattoman arvokas työvoimareservi tarjonnan pullonkauloja laajentamaan tai
kysynnän huippuja tasaamaan. Pitkän kokemuksen tuomaa ammattitaitoa ei ole
varaa mitätöidä yhdellä eläkepäätöksellä. Ongelma on vielä hälyttävämpi sen
vuoksi, että nuorten ja vanhojen ikäluokkien koulutusero on edelleen OECD-
maiden korkeimpia. Työvoiman vanhimmat ikäluokat joutuvat eläkeläisinäkin
tulemaan toimeen eilisen eväin huomisen yhteiskunnassa.

Toinen mielenkiintoinen raportti on valtioneuvoston kanslian asettaman työryhmän esitys omaehtoisen ammatillisen aikuiskoulutuksen kehittämisestä. Sen mukaan uusi aikuiskoulutustuki korvaa aiemman aikuisopintorahan ja ammattikoulutusrahan. Opintoaikainen toimeentulon tuki perustuu ansaintaperiaatteeseen: jokainen työeläkejärjestelmään rekisteröity työkuukausi kartuttaa 0.8 päivää koulutustukea. Edun käyttämiseen vaaditaan vähintään viiden vuoden työhistoriaa ja yhden vuoden palvelussuhdetta työnantajaan, jonka palveluksesta siirtyy opiskeluun. 40 vuoden työrupeama tuottaa näin puolentoista vuoden opiskelubonukset. Tiliperiaatteen mukaisesti opiskelija voi kymmenen vuoden työhistorian jälkeen ottaa tililtään ”förskottia” opiskeluun. Tukea maksetaan, jos puolen opiskeluvuoden aikana tulot ovat laskeneet vähintään kahden kuukauden ansioiden verran. Koulutustuen perusosaksi ehdotetaan 2600 mk/kk. Sen lisäksi tulee ansioihin perustuva osa, joka on 20 prosenttia 16000 markkaan asti ja sen ylittävältä osalta 15 prosenttia. Yrittäjälle ja itsenäisen ammatin harjoittajalle kuuluu vain perusosa. Työryhmä mitoittaa tuen volyymin 10000 opintovuodeksi, mikä merkitsee sitä, että jos koulutusjakson pituus on keskimäärin puoli vuotta, tuen piiriin pääsisi 20000 opiskelijaa vuodessa.

Esityksen toteuttaminen selkeyttäisi aikuisopintotuen järjestelmää, nostaisi hie-
man tuen tasoa ja lukisi sen piiriin lähes 80 prosenttia aikuisopiskelupaikoilla
opiskelevista. Aikuisuuden työryhmä laskee alkavaksi vasta 30 vuoden iässä, ja
näin ilmeisesti olettaa, että viiden vuoden työhistoriaa ei ehdi siihen men-
nessä muodostua. Keikkatoissa toimineelle ja tilapäistöitä tehneelle perheenäi-
dille sekä vuoden vaatimus saman työnantajan palveluksesta että viiden vuo-
den työhistoriasta ovat vaikeita kriteereitä saavuttaa. Työryhmän ehdotuksia
pitää vielä tarkentaa eräiltä osin, esimerkiksi tuen perusteena olevan palkan
määrittelyn osalta. Kun kysymys on ammatillisen lisäkoulutuksen opintotuesta,
mistä ajankohdasta työhistoria lasketaan alkavaksi: tutkinnon suorittamisesta
vai ensimmäisestä työeläkejärjestelmään sisältyvästä työsuhteesta. Voiko eläke-
läinen käyttää opiskeluun säästämänsä optiot? Ongelmana pysyy edelleen am-
matillisen koulutuksen ahdas määrittely. Työryhmän raporttia lukiessa on toki
muistettava, että yleinen opintotukijärjestelmä olisi edelleenkin opiskeluai-
kaisen toimeentulon pääjärjestelmä.

Katsotaan, miten käy ja tehdään yhdessä tulevaisuutta!

Reijo Raivola

